

Barndommen har altid vakt bekymring

Publ. i Femina nr. 14, 2000. Interview.

Det er ingenlunde første gang, der har lydt advarende røster imod at gøre børn til små voksne. Profetier om den opvoksende generations manglende ballast som følge af forkert eller for dårlig opvækst er heller ikke noget nutidigt fænomen. Synet på børn, opdragelse og pædagogik har nemlig bølget frem og tilbage siden 1700-årenes oplysningstid, hvor den »moderne barndom« – i den forstand, som begrebet også opfattes i dag – blev formuleret.

Det påpeger Flemming Mouritsen, lektor ved Center for Kulturstudier på Odense Universitet, hvor han forsker og underviser i børnekultur og medier. Måden, vi i dag anskuer børn og deres opvækst på, følger af de tanker og tendenser, som oplysningsårene satte i skred og som bl.a. foranledigede en særlig kultur for børn.

– Før 1700-tallet havde børn ikke deres egen status og kultur. På nær fyrste- og adelsbørn, der populært sagt blev sat i fyrstelære hos kollegerne, oplærtes børn til voksenlivet ved at tage praktisk del i de voksnes tilværelse. Skolevæsen i vor forstand fandtes ikke, pædagogik endnu mindre, og nødvendige kompetencer blev formidlet inden for familiens og lokalsamfundets rammer. Børn var der bare.

Der skulle en ny tid med frihedstænkningens, videnskabens og borgerskabets opblomstring til for at sætte rammer om en særlig børnekultur. En kultur, der vel at mærke blev defineret af voksne for børn,

og stadig bliver det. Børnekulturens dagsorden er altid blevet sat af voksne. Når vi lige nu diskuterer, om børn frarøves barndommen på grund af en for tidlig modning, sker det også på voksenpræmisses. Børnene selv kommer sjældent til orde.

Dobbeltydigt syn på barndommen

At anskuelsernes pendul har det med at svinge mellem autoritetens og frihedens to yderpunkter, skyldes ifølge Flemming Mouritsen et dobbeltydigt forhold til den flygtige barndom. På den ene side fremstår barneårene i al deres friske uberørt-hed som et ideal – et paradys i levende live – på den anden side repræsenterer barndommens vilde og utæmmede adfærd en dæmonisk kaosmagt i menneskelivet. Som nødvendigvis må renses og lutres for ikke at tage overhånd.

Al pædagogik, og dermed også litteratur, film, sange m.v. for børn, veksler imellem disse to modsatrettede synspunkter. Eller søger at indgå et kompromis imellem dem.

– Derfor har vi altid haft diskussionen om, hvad der er god og dårlig børnekultur og god og dårlig opdragelse. I nogle perioder har man dyrket »det naturlige« opdragelsessyn. Struensee gennemførte således et ret fantastisk eksperiment med den senere Frederik den Sjette, der som barn isoleredes fra tidens ydre påvirkning. Han levede »frit og uciviliseret« sammen med en jævnaldrende bonde-

dreng i et afsondret værelse på slottet. Fik stort set kun grød at spise og gik med bare tæer og i løst tøj. I stærk kontrast til det omgivende hof.

Til andre tider har man hyldet filosofen John Lockes opfattelse af børn som tomme kar, der skal fyldes med kompetencer af bedrevidende og mere erfarne voksne. Her har dannelsesbegrebet sin rod: Forestillingen om, at børn skal formes og dannes, før de kan folde sig ud som voksne. Gennem lærdom og leg. Et moderne begreb som »leg og læring« er derfor heller ikke nyt.

Gennem hele den pædagogiske udviklingshistorie bekender man sig til leg som formidler af sociale, intellektuelle, sproglige og motoriske kompetencer, men er samtidig på vagt over for legen. Det må helst ikke gå for vildt til, så griber vi ind med forskellige pædagogiske instrumenter. Pigerne får et fint dukkehus, som kræver stor selvkontrol og nærmest perfekt finmotorik at lege med. Vore dages legetøj er i den henseende ikke spor anderledes. Også det veksler mellem at være til belæring eller underholdning, påpeger Flemming Mouritsen.

H.C. Andersen var skadelig

God tone har også været forskellig på børnelitteraturens område. Af sin samtid var H.C. Andersen ikke agtet for sine eventyr. De blev kritiseret for at være skadelige i deres indhold, hvorfor han fjernede »for børn« i eftertitlen. Igen et eksempel på, at diskussionen om børns for tidlige modning ikke er ny. Som regel har kritikken af den herskende børnekultur været rettet mod den kommercielle side af fænomenet. Man har skelnet mellem den pædagogiske del af børnekulturen – bøger og andre medier, hvis formål er at berige bør-

nene med viden og nyttige kompetencer – og den kommercielle, som afspejler tidens tendenser på det mere underholdende område.

Voksne har altid været bekymrede for underlødige børnekultur. For 100 år siden gjaldt bekymringen billige hefter, der solgtes på markeder, og hvis eneste formål var at give hurtig øjeblikstilfredsstillelse. Nøjagtig den samme bekymring, vi i dag retter mod den kommercielle, elektroniske underholdningsindustri for børn.

Men spørgsmålet er om børnene tager det hurtige og underlødige til sig på samme måde som voksne, eller blot bruger tidens vekslende idoler og trends som en slags råstof, der omformes i legen. Man var for få år siden vældig bekymret for *Spice Girls'* påvirkning af småpiger, frygtede at de ville gøre niårige til små starletter, men det en overflødig frygt. Børn er i stand til at gå ud og ind af de roller og ritter, som børnekulturen hele tiden producerer, og indoptage dem i deres legekultur.

I øvrigt må man spørge, om det ikke i vid udstrækning er os voksne, der i disse år flirter med børnenes verden. For mig at se er *Spice Girls* en flok unge kvinder iført lillepigetøj. Det er snarere popidolerne, der overtager barnlige træk, end børnene, der overtager voksne manerer. For ikke at tale om hele joggingtøjkulturen: Voksne mænd og kvinder, der løber omkring på offentlige steder i sparkedragter!

Tiden rummer i det hele taget en forherligelse af værdier, som traditionelt hører barndommen til. Legende, kreative og musiske evner er efter sigende i høj kurs på arbejdsmarkedet.

Funktionærlivet

– Derfor må vurderingen af den aktuelle børnekultur nødvendigvis kædes sammen med voksenkulturen. Ikke at vi skal behandle børn som voksne – der er nu engang forskel på at være barn og voksen, og af samme grund er det rablende, når man i skolen taler om børns ansvar for egen læring – men vi har brug for at vende blikket mod os selv, når vi bekymrer os på børnenes vegne.

I det store og hele lever børnene jo parallelt med os voksne. De følger samme dagsskema og lever det samme »funktionærliv«, som hovedparten af befolkningen gør. Den eneste forskel er, at børnenes funktionærliv af sikkerhedsgrunde

er hegnet ind og henlagt til særlige børneghettoer, så de ikke kommer galt af sted.

Sådan var det ikke, da jeg voksede op i 40'erne og 50'erne. Da levede børn en anden slags liv i nærmiljøet, men da var samfundet og voksentilværelsen også anderledes. Vi må vurdere børnekulturen ud fra, hvad der sker på de store samfundslinjer, og ikke så meget ud fra de skiftende, kommercielle modediller i børnekulturen.

Hvis børn er ved at få en for »voksen« status i familierne, kunne det jo være, fordi vi voksne selv har svært ved at påtage os ansvar. Voksenrollen er under stærk ændring. Hvem skal vi voksne egentlig være – for os selv og for børnene? Det er nok så berettiget at spørge om.